

Tjänsteskrivelse

Datum

2024-08-14

Vår referens

Elena Zukauskaite
Avdelningschef
elena.zukauskaite@malmö.se

Yttrande över Utbildningsdepartementets remiss - Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

GYVF-2024-3306

Sammanfattning

Skolverket har fått i uppdrag att utveckla ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet (U2022/02319). Uppdraget innebär att ta fram en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare.

Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen föreslår gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att i grunden ställa sig positiv till det nationella professionsprogrammet för legitimerade lärare och förskollärare samt för rektorer. Programmet kan bidra till yrkenas attraktivitet och ge förutsättningar för en nationell likvärdighet avseende den kompetens som professionerna bör besitta. Professionsprogrammet kan även bidra till en tydlighet och skapa likvärdiga förutsättningar för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare oavsett skolhuvudman. Förvaltningen föreslår vidare att nämnden föreslås att lyfta att redovisningen inte har inte i tillräcklig utsträckning beaktat vilka personella och ekonomiska konsekvenser införandet av det nationella professionsprogrammet får för skolhuvudmännen samt att den saknar tydlighet gällande ledning och styrning av deltagande på professionsprogrammet.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande och överlämnar detsamma till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Remiss av Utbildningsdepartementet - Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram
- Förslag till yttrande av remiss avseende Utbildningsdepartementet - Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram
- G-Tjänsteskrivelse GVN 2024-08-30 Remiss Utbildningsdepartementet - Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

Beslutsplanering

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens arbetsutskott 2024-08-21

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2024-08-30

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Bakgrund

I juni 2022 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att utveckla ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet. Professionsprogrammet ska träda i kraft 1 januari 2025. Uppdraget till Skolverket har två bärande delar:

- En nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet samt
- Ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare.

I uppdraget ingår att:

- ta fram innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling.
- ta fram en struktur för samarbete med universitet, högskolor och yrkeshögskolor.
- föreslå ett system för registrering av genomförd kompetensutveckling.
- undersöka villkoren för meriteringsnivå ”erfaren”.
- utreda bedömning av undervisning av hög kvalitet och konsekvenserna av detta.

1 juni 2023 beslutade regeringen om en ändring i uppdraget till Skolverket (U2023/01870). Ändringen innebär att Skolverket inom uppdraget ska

- föreslå hur 3 kap. förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem samt uppdraget till Skolverket att svara för fortbildning av rektorer (U2011/1195) bör ändras och anpassas så att utbildningen över tid kan ingå i en magister- eller masterexamen i skolledarskap, och
- föreslå hur insatser inom den nationella strukturen för kompetensutveckling bör kvalitetssäkras och i detta arbete bland annat beakta befintliga former för kvalitetssäkring av utbildning, både nationellt och internationellt så att kvalitetssäkringen sker på ett resurseffektivt sätt.

Redovisningen av ett nationellt professionsprogram i korthet

Skolverket har fått i uppdrag att utveckla ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet (U2022/02319). Uppdraget innebär att ta fram en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare. Förslagen i denna redovisning har utarbetats av Skolverket i dialog med rådet för professioner i skolväsendet.

Skolverket föreslår att endast rektorer, lärare och förskollärare som är verksamma i yrket bör omfattas, då endast den som är yrkesverksam kan bidra till skolprofessionernas utveckling och till en ökad kvalitet i undervisningen. Skolverket föreslår vidare att professionsprogrammet, i den del som berör lärare och förskollärare, ska riktas mot de som har en behörighetsgivande examen. Skolverkets bedömning är att detta är en viktig förutsättning för professionsprogrammets legitimitet.

Ett system som kan utvecklas över tid

De förslag som Skolverket lägger fram ger förutsättningar för ett professionsprogram som är flexibelt i sitt innehåll och som över tid kan utvecklas med utgångspunkt i förändrade behov hos rektorer, lärare och förskollärare samt förändringar i omvärlden.

Inom en överskådlig framtid ska meriteringssystemet kopplas till karriärstegsreformen, vilket kommer att innebära att endast meriterade lärare kommer att kunna utses till förstelärare och lektorer. Genom tydliga kriterier för meriteringsnivåerna kan karriärstegsreformen också bli mer förutsägbar och likvärdig.

Innehåll i den nationella strukturen för kompetensutveckling för lärare och förskollärare

Skolverket bedömer att innehållet i den nationella strukturen för kompetensutveckling behöver vara brett för att det ska upplevas som relevant för förskollärare och lärare i olika skolformer och verksamheter, undervisningsämnen etcetera.

Innehållet i den nationella strukturen för kompetensutveckling föreslås till stor del bestå av kurser som ges av universitet och högskolor. Denna avgränsning underlättar bland annat kvalitetssäkringen av utbildningarna vilket kan stärka professionsprogrammet legitimitet.

Kollegialt lärande inom den nationella strukturen för kompetensutveckling

Redovisningen har som utgångspunkt att när utveckling av undervisningen sker systematiskt och tillsammans med kollegor är det ett av de mest kraftfulla sätten att förbättra kvaliteten på undervisningen och barnens och elevernas lärande. Medverkan i kollegialt lärande bedöms vara en avgörande förutsättning för att utveckla undervisningen samt för att identifiera behov av och omhänderta kunskaper från individuell kompetensutveckling. Utgångspunkten för planeringen av innehållet i det kollegiala lärandet bör vara en analys av skolans eller förskolans nuläge och de pedagogiska utmaningar som identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet.

Innehållet i en nationell struktur för rektorers kompetensutveckling

Inom professionsprogrammet föreslås rektorer kunna ta del av olika former av kompetensutveckling. Skolverket erbjuder redan idag såväl poänggivande som icke poänggivande uppdragsutbildningar, exempelvis Fortbildning för rektorer (FFR) och Kompetensutveckling för rektorer i praktisk organisation och arbetsmiljö (KROA). Dessa utbildningar förslås ingå i den nationella strukturen tillsammans med andra högskolekurser med relevans för skolledarskap. Vidare föreslås det att meritering för förskolelärare och lärare också på sikt skulle kunna utgöra ett villkor för en skolledarbefattning.

Innehållet för förskollärare och lärare är strukturerat utifrån rektorers behov av fördjupning, men också en breddning av kompetens.

Meriteringsnivåer och villkor för meritering

Inom professionsprogrammet ska det finnas möjlighet för lärare och förskollärare att meritera sig. Skolverket har i uppdrag från regeringen att undersöka hur villkor för en meriteringsnivå benämnd ”erfaren” för legitimerade lärare och förskollärare kan konstrueras. Skolverket har gjort bedömningen att det inte är ändamålsenligt att undersöka meriteringsnivån ”erfaren” utan att sätta den i relation till

meriteringssystemet i sin helhet. Därför har myndigheten valt att lämna ett samlat förslag till meriteringssystem, där villkor för tre nivåer beskrivs. Skolverket föreslår att meriteringsnivåerna ska benämnas meriteringsnivå 1, meriteringsnivå 2 och meriteringsnivå 3.

Yrkeslärares kompetensutveckling inom professionsprogrammet

Skolverket ser ett behov av branschspecifik kompetensutveckling inom den nationella strukturen särskilt riktad till yrkeslärare som inte har möjlighet att bredda, fördjupa eller uppdatera sina ämneskunskaper genom studier på universitet eller högskola.

Kompetensutvecklingsformer som föreslås är branschspecifika utbildningar.

Myndigheten avser att utreda vidare om och hur branschspecifik kompetensutveckling yrkeslärare kan erbjudas inom den nationella strukturen.

Struktur för samarbete mellan Skolverket, universitet och högskolor samt yrkeshögskolan

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att ta fram en struktur för ett samarbete mellan myndigheten och universitet och högskolor samt yrkeshögskolan som syftar till att utveckla insatser inom den nationella strukturen en för kompetensutveckling. Skolverkets samlade bedömning är att en särskild samarbetsstruktur mellan Skolverket, universitet och högskolor som bedriver förskolläraryrket och lärarutbildning samt med fortbildning för rektorer (FFR), behöver etableras i syfte att samordna och utveckla högskolekurser inom ramen för ett nationellt professionsprogram. För detta samarbete bör en nationell arena för samverkan för professionsprogrammet (NASP) etableras. NASP föreslås arbeta på initiativ av Skolverket och Sveriges universitets- och högskoleförbund och fungera som styrgrupp för arbetsgrupper med uppdrag att utveckla nya och befintliga uppdragsutbildningar inom ramen för professionsprogrammet.

Förslag till yttrande

Vid besvarandet av remissen önskar Utbildningsdepartementet remissinstansernas synpunkter på framför allt förslaget till förordning om nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet (avsnitt 3 i redovisningen).

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden framhåller att det genom ett nationellt professionsprogram finns en reell möjlighet att skapa ett nationellt sammanhållet system av kompetensutvecklande insatser av hög kvalitet som möter professionens identifierade behov. Ett nationellt professionsprogram skulle även gynna samverkan mellan lärosäten och yrkesverksamma lärare och förskollärare samt stärka den vetenskapliga grunden.

Nämnden välkomnar generellt utökade karriärvägar för benämnda yrkesgrupper, då det skapar förutsättningar för en ökad yrkesattraktivitet och i förlängningen bättre möjligheter för skolhuvudmän ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

För att professionsprogrammet ska bli ett kraftfullt verktyg för utveckling av undervisningen i samtliga skolformer anser nämnden att det krävs en tydlig styrning där syftet med insatserna klargörs på olika nivåer, akademisk kontra praktisknära kompetensutveckling och mer kollegiala utbildningsprocesser. Genomförandet av det nationella professionsprogrammet ställer krav på att en rad förutsättningar är på plats. Nämnden vill framhålla vikten av att dessa förutsättningar tydligt identifieras inför implementeringen av programmet.

Det är vidare angeläget att kompetensutvecklingsinsatserna i första hand syftar till att höja kvaliteten i det direkta arbetet med barnen och eleverna och i andra hand att förbereda för forskning. Redovisningen avspeglar en medvetenhet om att insatser behöver anpassas till de olika skolformernas särart. Det är därför av vikt att Skolverket i sina beslut om kompetensutveckling uppmärksammar dessa skillnader och anpassar innehållet efter skolformen.

I avsnitt 5 framgår att vissa yrkeslärare har begränsad tillgång till branschspecifik kompetensutveckling. Skolverket avser att utreda vidare om och hur branschspecifik kompetensutveckling för yrkeslärare ska kunna erbjudas inom den nationella strukturen. Nämnden instämmer med Skolverket att yrkeslärarnas möjlighet till branschspecifik kompetensutveckling särskilt behöver beaktas i framtagandet av den nationella strukturen.

Meriteringsnivåer

Nämnden ställer sig positiv till att den föreslagna förordningen innehåller förslag på tre meriteringsnivåer jämfört med de förslag som regeringen lämnade 2021 om en förordning om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Vidare delar nämnden Skolverkets förslag gällande att meriteringsnivåerna ska benämnas 1, 2 och 3, eftersom de av regeringen föreslagna benämningarna är vanliga i det allmänna språkbruket och det även kan finnas en risk för sammanblandning med karriärlärarsystemet. Att benämna meriteringsnivåerna 1, 2 och 3 kan dessutom underlätta en tydlig kommunikation. Nämnden ställer sig dock tveksam till att meriteringen för lärare ska utgöra ett villkor för skolledarbefattningen. Kompetenser som rektor behöver för att utföra sitt uppdrag, motsvarar inte alltid de kompetenser som kännetecknar en yrkesskicklig lärare. Kravet kan innebära att rekryteringsläget för rektorer förvärras utifrån ett redan idag ansträngt läge.

Styrning och ledning av det nationella professionsprogrammet

Det nationella professionsprogrammet innebär att den statliga styrningen av skolan ökar. Nämnden vill påtala att detta kan skapa en otydlighet i gränsdragningen mellan staten och skolhuvudmannen gällande ansvar för professionernas kompetensutveckling.

Av skollagen följer redan i dag att det är huvudmannen som ansvarar för att personalen ges möjlighet till kompetensutveckling. Vidare framgår av 2 kap. 34 a § skollagen att huvudmannen ska se till att lärare och förskollärare erbjuds möjlighet att delta i kompetensutveckling. Av läroplanerna följer att rektorn har ansvaret för att personalen får den kompetensutveckling som krävs.

Professionsprogrammet kommer att påverka skolhuvudmännens och rektorers roll och ansvarstagande för detta och därigenom även begränsa möjligheten att utifrån lokala förutsättningar planera och genomföra sin kompetensutveckling. Rektors handlingsutrymme blir snävare genom att behovet av kompetensutveckling specificeras på en statlig nivå. Så som förslagen i redovisningen nu är formulerade begränsar det enligt nämnden rektors möjligheter att styra sin inre organisation samt vara pedagogisk ledare och chef med ansvar för arbetsmiljö. Det är därför viktigt att det finns en kontinuerlig dialog med skolhuvudmännen i den fortsatta utformningen av professionsprogrammet.

Kopplat till ovanstående kan det uppstå frågor kring vem som bestämmer huruvida läraren eller förskolläraren ska kunna delta i en kompetensutvecklingsinsats, när kompetensutvecklingen ska ske och vilka kompetenser som ska utvecklas.

Nämnden anser att det saknas tydlighet gällande ledning och styrning av deltagande på professionsprogrammet. I redovisningen framgår att det är rektor som fattar beslut om lärares deltagande i professionsprogrammet. Nämnden ser behov av att tydliggöra huvudmannens övergripande ansvar för att säkerställa kvaliteten i organisationen. Om rektor fattar beslut om lärares deltagande på kompetensutveckling utan samråd med skolchef och hänsyn till helheten, finns det risken att huvudmannens organisation utarmas på behöriga yrkesskickliga lärare.

Förutsättningar för professionsprogrammet och kompetensutveckling

Huvudmannen åläggs stort ansvar att skapa de förutsättningar som krävs för kompetensutvecklingen, och det är av vikt att professionsprogrammet svarar an på huvudmännens olika behov och förutsättningar. Nämnden vill problematisera att redovisningen inte i tillräcklig utsträckning har beaktat vilka ekonomiska och personella konsekvenser införandet av det nationella professionsprogrammet får för huvudmännen. Mycket ansvar läggs på huvudmannen att skapa de förutsättningar som krävs i statens tydligare ansvar för professionsutvecklingen. Vidare bedöms det som viktigt att finansieringen av det nationella professionsprogrammet inte belastar

skolhuvudmannen, utan att ytterligare resurser tillförs från staten. Det bör även understrykas att den föreslagna kompetensutvecklingsstrukturen sannolikt kommer att innebära ökade kostnader för skolhuvudmännen när de ska frigöra professionerna från ordinarie arbetsuppgifter för deltagande. Här behöver ett ekonomiskt stöd från nationell nivå beaktas. Staten behöver ta ansvar för att, utöver finansiering av själva programmet, även bidra till finansiering av dessa nödvändiga förutsättningar. Nämnden vill lyfta fram att det redovisningen inte beaktar huvudmannens kompetensförsörjning i tillräcklig utsträckning. Även om ekonomiska medel tillförs från staten kvarstår utmaningen med att rekrytera behöriga lärare som ersätter lärare som deltar i kompetensutvecklingsinsatser. Det kan få konsekvenser för kvaliteten i undervisningen och kan motverka likvärdigheten som professionsprogrammet eftersträvar.

Nämnden vill understryka vikten av att alla förutsättningar identifieras innan professionsprogrammet med tillhörande meriteringssystem implementeras samt att huvudmännen får ersättning för att tillhandahålla dessa nödvändiga förutsättningar. Nämnden kan konstatera att det i redovisningen saknas såväl ekonomisk analys som förslag på ekonomisk kompensation.

Skolverket genomförde under hösten 2023 en målgruppsanalys med skolchefer, skolledare, lärare och förskollärare. Av undersökningen drar Skolverket slutsatserna att personalens arbetsbelastning och ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till kompetensutveckling. Det största hindret som skolchefer, rektorer och biträdande rektorer ser med att stärka lärares kompetensutveckling är kostnader och brist på tid.

Nämnden delar Skolverkets slutsatser, men vill även påtala att denna analys är otillräcklig gällande vilka de ekonomiska och personella konsekvenserna för införandet av det nationella professionsprogrammet får.

Det finns en motsägelse i att fortbildning ska ges genom ett nationellt professionsprogram. Alla skolor och skolhuvudmän ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete för att vidareutveckla verksamheten. Centralt i det systematiska kvalitetsarbetet är skolhuvudmännens ansvar att utbildningen utformas så att den möter de behov som finns och ger förutsättningar för elevernas utveckling och lärande. De behov som framkommer genom analysen i kvalitetsarbetet ska ligga till grund för förbättringar. Den nationella fortbildningen i form av lärares möjligheter till bättre karriärvägar riskerar att ske på bekostnad av de behov som identifierats lokalt. Det i sin tur riskerar att leda till en sämre skolutveckling på respektive enhet. Nämnden vill understryka att flera, i det systematiska kvalitetsarbetet, lokalt identifierade utvecklingsbehov sannolikt inte fullt ut kan rymmas inom ett nationellt professionsprogram. Det är därför angeläget att det även fortsättningsvis finns utrymme för lokala kompetensutvecklingsinsatser hos respektive skolhuvudman.

Skolhuvudmannens behov, som kartläggs kontinuerligt, behöver beaktas för att säkerställa ett relevant utbud som inte är begränsat till förslag från rådet.

Nämnden anser att en nationell struktur bidrar till ett främja likvärdig och kvalitativ kompetensutveckling som blir mindre beroende av huvudmannens olika förutsättningar. Det är av vikt att styrning och syfte med insatserna klargörs på olika nivåer för att professionsprogrammet ska få avsedd verkan. Nämnden ser därför ett behov av att förtydliga det nationella professionsprogrammets roll i förhållande till övriga nationella professionsinsatser.

Implementering av professionsprogrammet

I avsnitt 10 anges att implementeringen av ett nationellt professionsprogram kommer att vara ett viktigt moment för att skapa kännedom om, acceptans för och en djupare förståelse om professionsprogrammet hos målgrupperna. Programmet är omfattande och kan vara svårt att överblicka för de som kommer att beröras. Förutsättningarna för en lyckad implementering påverkas av olika ramfaktorer men även av andra pågående förändringar och implementeringar inom skolväsendet. Takten för en implementering kommer att vara viktig och behöver avvägas noggrant. Skolverket behöver i sin kommunikation precisera vad professionsprogrammet syftar till, hur det är uppbyggt och vad det kan skapa för möjligheter för målgrupperna, så att det inte framstår som något av en pålaga. Nämnden vill understryka vikten av att implementeringen följer samtliga ovan angivna moment.

Vidare framgår av avsnitt 10 att rådet har framfört synpunkter på att statsbidragsmedel kan behöva omfördelas och tydligare riktas mot insatser för forskollärare, lärares och rektorers kompetensutveckling. Skolverket gör bedömningen att det kan finnas anledning att se över befintliga statsbidrag och på så sätt effektivisera stödet, minska risken för att kompetensutvecklingsinsatser konkurrerar med andra behov i verksamheten och minska den administrativa bördan. Nämnden är generellt positiv till befintliga statsbidrag, men välkomnar att Skolverket gör bedömningen att det är angeläget med en översyn av hur statsbidrag framgent kan hanteras gällande kompetensutvecklingsinsatser

Nämnden ställer sig positiv till att rådet för professioner framgent bistår Skolverket i det fortsatta utvecklingsarbetet av innehållet i den nationella strukturen för kompetensutveckling, likaså de delar med uppföljning och utvärdering av professionsprogrammet för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Det är även positivt att Skolverket får ansvar för professionsutvecklingsprogrammet och att rådet för professioner i skolväsendet föreslås bistå Skolverket i både val av kompetensutveckling och i processen kring meriteringen.

Ansvariga

Elena Zukauskaitė Avdelningschef
Anneli Schwartz Förvaltningschef